

Małgorzata Białas

Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2703-4836>

***Corporate governance* jako jeden z czynników mających wpływ na wysokość rezerw podmiotów z branży górniczej w latach 2018–2021**

Streszczenie

Przedmiotem artykułu są rezerwy tworzone na przyszłe zobowiązania. Badania przeprowadzono, opierając się na jednostkowych sprawozdaniach finansowych podmiotów z branży górniczej, które to podmioty mają obowiązek po zakończeniu działalności dokonać rekultywacji terenów górniczych. Celem artykułu jest ustalenie, czy *corporate governance* ma wpływ na wysokość tworzonych rezerw w branży górniczej. W szczególności próbowano zweryfikować, czy wartość tworzonych rezerw zależy od tego, jaka jest forma prawna i kto jest właścicielem danego przedsiębiorstwa górniczego. Dodatkowo, dzięki zebrany danym będzie możliwe ustalenie, w jakim stopniu przedsiębiorstwa te przygotowują się na przyszłe zobowiązania poprzez tworzenie rezerw. Czy pandemia COVID-19 również miała wpływ na zmiany w tym zakresie?

Słowa kluczowe: rezerwy bilansowe, *corporate governance*, teoria agencji, branża górnicza

Kod klasyfikacji JEL: G3

---

1. Wprowadzenie

Pojęcie *corporate governance* zadomowiło się już na dobre w polskiej literaturze przedmiotu, mimo że w dalszym ciągu istnieją problemy z tłumaczeniem tego terminu. Brak jednoznaczności w definiowaniu tego określenia wynika, według Cz. Mesjasza [2013], z następujących przyczyn:

- szerokiego zakresu znaczenia terminu *governance* we współczesnym światowym dyskursie w filozofii, naukach społecznych, ekonomii, prawie i zarządzaniu;
- braku precyzyjnej definicji pojęć *governance* i *corporate governance* w terminologii anglosaskiej;
- problemów z definiowaniem terminu *governance* oraz jego odpowiednika w języku polskim;
- rozbieżności terminologicznych wynikających z braku definicji pojęcia korporacji w polskim systemie prawnym;
- konsekwencji przyjęcia terminu „ład korporacyjny” jako odpowiednika *corporate governance* w teorii i praktyce, a także w regulacjach dotyczących rynku kapitałowego oraz funkcjonowania spółek publicznych.

Pomimo tych przeciwności w jednoznacznym określeniu pojęcia *corporate governance* w literaturze przedmiotu często używa się w zamian takich terminów, jak: nadzór korporacyjny, ład korporacyjny lub, rzadziej, władanie korporacyjne czy też władztwo korporacyjne [Aluchna, 2008].

Nadzór korporacyjny można najprościej określić jako „metody, które zapewniają dostawcom kapitału uzyskanie zwrotu z inwestycji” [Shleifer, Vishny, 1997]. Dokładniej rzecz ujmując, *corporate governance* stanowi system, który określa zasady kierowania spółką i sprawowania nad nią kontroli, którymi mają się kierować władze przedsiębiorstw (czyli: zarząd, rada nadzorcza, właściciele) w celu właściwego wypełniania swych obowiązków [Marcinkowska, 2014]. Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) w *Principles of Corporate Governance* [OECD, 1999] określiła ład korporacyjny jako sieć relacji między zarządem spółki, radą nadzorczą, właścicielami i innymi interesariuszami, w ramach której są ustanawiane cele spółki oraz sposoby ich realizacji i monitorowania. Na kolejnych stronach tego dokumentu można przeczytać, że na *corporate governance* mają wpływ relacje między uczestnikami systemu zarządzania. Z kolei A. Cadbury, autor *Cadbury Code*, będącego pierwszym kodeksem dobrych praktyk w tym obszarze, określił władztwo korporacyjne jako system, poprzez który przedsiębiorstwa są kierowane i kontrolowane [Cadbury, 1992]. W podobnym stylu w późniejszym okresie definiuje pojęcie ładu korporacyjnego A. Todd [2010], uważając, że jego celem jest kierowanie i kontrolowanie działań organizacji poprzez ustanowienie struktur, zasad oraz procedur podejmowania decyzji. Natomiast według D.F. Larckera i B. Tayana [2011] władztwo korporacyjne jest traktowane jako zestaw mechanizmów kontrolnych, które dana organizacja przyjmuje, by zapobiegać lub zniechęcać menedżerów potencjalnie zorientowanych na własne cele do podejmowania działań szkodliwych dla dobra właścicieli i interesariuszy.

Teorie ładu korporacyjnego zmieniają się w czasie, podobnie jak ogólne teorie przedsiębiorstwa. Są one wynikiem szerszego kontekstu (systemu finansowego, ustroju politycznego, przepisów prawa itd.). W literaturze wymienia się najczęściej trzy główne teorie wyjaśniające zjawisko nadzoru nad przedsiębiorstwem, czyli: teorię agencji, teorię stewarda i teorię interesariuszy [Marcinkowska, 2014]. Zbiór kluczowych publikacji charakteryzujących poszczególne teorie władztwa korporacyjnego zawiera praca pod redakcją T. Clarke'a [2004]. W niniejszym opracowaniu zostanie szerzej opisana teoria agencji, która opiera się na dwóch głównych założeniach: asymetrii informacji oraz ryzyka działania oportunistycznego. W teorii tej analizuje się konflikty między pryncypałem (właścicielem) a wynajętym przez niego agentem (kierownikiem), na którego delegowane są pewne uprawnienia decyzyjne w ramach kontraktu określającego ich wzajemne zachowanie. Agent, w zamian za otrzymywane wynagrodzenie, ma działać zgodnie z interesem pryncypała [Eisenhardt, 1989]. Niemniej jednak, ze względu na rozbieżność interesów, kierownicy przejawiają skłonności do działania oportunistycznego, zgodnego z własnym interesem, a niekoniecznie z interesem właściciela. W efekcie to agentom przypada prawo do kontroli rezydualnej, w szczególności w sytuacjach nieokreślonych w kontrakcie. Działaniu na szkodę mocodawców sprzyja dodatkowo asymetria informacyjna [Aluchna, 2007].

Chociaż teoria agencji jest powszechnie uznawana i stosowana, to jednak niektórzy badacze ją krytykują. Zarzuca się jej bowiem, że koncentruje się na negatywnej stronie człowieka, która za wszelką cenę pragnie maksymalizować własną użyteczność (zob. [Jensen, 1994]). Aby zminimalizować tego typu zachowanie, sprzeczne z interesem pryncypała, dąży się do dookreślenia i doprecyzowania kontraktów zawartych pomiędzy właścicielem i kierownikiem, a następnie do kontroli ich wykonania przez kierownika. Uwzględniając problemy, z jakimi boryka się pryncypał, należy przyjrzeć się bliżej funkcjom ładu korporacyjnego. Z. Rezaee [2009] wskazał siedem takich funkcji:

- 1) funkcję nadzorczą, sprawowaną przez radę nadzorczą w ramach powinności nadzorowania funkcji kierowniczej w najlepszym interesie podmiotu i jego właścicieli;
- 2) funkcję kierowniczą, sprawowaną przez zarząd, która wiąże się z kierowaniem podmiotem poprzez zarządzanie jego zasobami, operacjami;
- 3) funkcję zgodności, wymagającą zapewnienia zgodności z przepisami prawa, regulacjami, zasadami, standardami, rekomendacjami i dobrymi praktykami opracowanymi przez regulatorów i nadzorców oraz organizacje środowiskowe;
- 4) funkcję audytu wewnętrznego, która dostarcza usług poświadczających i doradczych w obszarach efektywności operacyjnej, zarządzania ryzykiem, kontroli wewnętrznej, sprawozdawczości finansowej i procesów zarządczych;
- 5) funkcję doradztwa prawnego i finansowego, dostarczającą wsparcia prawnego i finansowego oraz wspierającą spółkę, jej kierownictwo i pracowników w wypełnianiu wymogów prawnych, innych zobowiązań prawnych oraz obowiązków powierniczych;
- 6) funkcję zewnętrznego audytu, która sprawowana jest przez biegłych rewidentów i polega na wyrażeniu opinii na temat rzetelności i wiarygodności sprawozdań finansowych

oraz systemu rachunkowości finansowej (może być także rozszerzona na inne raporty publikowane przez podmiot);

- 7) funkcję monitorowania, sprawowaną głównie przez właścicieli, raczej instytucjonalnych; wykonywana jest przede wszystkim przez wybór członków rady nadzorczej, wpływ na ustalanie systemu wynagradzania kierownictwa itd.; inni interesariusze też mogą mieć wpływ na politykę spółki (w szczególności funkcja ta może być wykonywana przez kluczowych wierzycieli).

W świetle teorii agencji oraz przy uwzględnieniu wymienionych powyżej funkcji ładu korporacyjnego, pojawia się obszar badawczy dotyczący funkcji zgodności oraz audytu wewnętrznego i zewnętrznego oraz ich wpływu na wysokość tworzonych rezerw na przyszłe zobowiązania. Z jednej strony bowiem kierownicy powinni tworzyć rezerwy (zgodnie z obowiązującymi regulacjami w tym zakresie), z drugiej jednak strony są oni świadomi tego, że w wyniku tych działań wynik finansowy okaże się niższy, co może mieć wpływ na ich niższe wynagrodzenie.

W literaturze przedmiotu można spotkać publikacje dotyczące wpływu COVID-19 na całe sprawozdania finansowe podmiotów gospodarczych lub strategię wybrane przez poszczególne podmioty [Białas, 2022]. Istnieją także publikacje dotyczące rezerw jako instrumentu polityki bilansowej [Poniatowska, 2013], kształtującej wynik finansowy [Poniatowska, 2014] oraz mającej wpływ na kondycję finansową przedsiębiorstwa [Gierusz, Mazurowska, 2020]. Najczęściej badania te koncentrują się na spółkach notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie albo na teoretycznym podejściu do tego zagadnienia. W zagranicznej literaturze przedmiotu pojawiła się publikacja dotycząca *Corporate Governance and Provisions Under IAS 37* [Acar, Ozkan, 2017], ale dotyczyła podmiotów działających w Turcji.

W związku z tym pojawiła się luka tematyczna dotycząca wartości tworzonych rezerw w kontekście *corporate governance*, w szczególności w branży górniczej. Celem badań przeprowadzonych przez autorkę jest próba znalezienia odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jaki jest wpływ *corporate governance* na wysokość tworzonych rezerw w wybranej branży? Czy wartość tworzonych rezerw zależy od tego, jaka jest forma prawna i kto jest właścicielem danego przedsiębiorstwa górniczego?
2. Jaki jest poziom tworzonych i ujawnianych rezerw w sprawozdaniach finansowych w branży górniczej w latach 2018–2021?
3. W jakim stopniu pandemia COVID-19 przyczyniła się do zmiany tworzonych i ujawnianych rezerw w branży górniczej?

Aby udzielić odpowiedzi na powyższe pytania przeanalizowano łącznie 122 jednostkowe sprawozdania finansowe podmiotów gospodarczych działających w Polsce w branży górniczej. Sprawozdania te pozyskano z Krajowego Rejestru Sądowego i obejmowały one okres 2018–2021.

2. Rezerwy na zobowiązania w rachunkowości i sprawozdawczości finansowej

Podmioty prowadzące działalność gospodarczą w Polsce są zobowiązane do stosowania przepisów ustawy o rachunkowości. Natomiast banki i emitenci papierów wartościowych notowanych na regulowanych rynkach, którzy sporządzają skonsolidowane sprawozdania finansowe, mają obowiązek zastosować Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (określane jako MSSF/MSR). Wszystkie jednostki muszą jednak stosować obowiązujące zasady rachunkowości. Jedną z najważniejszych i mających kluczowe znaczenie w przygotowaniu sprawozdań finansowych jest zasada wiernego i rzetelnego obrazu przedsiębiorstwa (ang. *true and fair view*). Dzięki przestrzeganiu tej zasady sprawozdania finansowe powinny odzwierciedlać rzeczywistą sytuację majątkowo-finansową danego podmiotu gospodarczego. Nie jest to zadanie łatwe, biorąc pod uwagę otoczenie i warunki, w jakich przychodzi jednostce funkcjonować, a w szczególności ryzyko, które nieodłącznie towarzyszy prowadzeniu działalności i nie zawsze jest możliwe do przewidzenia. Nie można też ryzyka całkowicie wyeliminować, jednak można zastosować pewne narzędzia, które pozwolą na jego ograniczenie. Takimi narzędziami są właśnie rezerwy. Należy przy tym pamiętać, że podstawą ich tworzenia może być jedynie takie ryzyko, którego zaistnienie można przewidzieć [Olchowicz, 2011].

Tworzenie rezerw jest oznaką przestrzegania przez przedsiębiorstwo takich zasad rachunkowości, jak zasada ostrożności, współmierności przychodów i kosztów, zasada memoriału czy wspomniana już wcześniej zasada *true and fair view*.

Rezerwy są bardzo ważnym instrumentem polityki bilansowej. Stanowią zabezpieczenie jednostki przed wystąpieniem przypuszczalnych zobowiązań w przyszłości, które są związane z aktualnie prowadzoną działalnością. [Gmytrasiewicz, Kierczyńska, 2007]. Można powiedzieć, że tworzenie rezerw świadczy o tym, jak bardzo przedsiębiorstwo stara się przewidywać przyszłość i zabezpieczać się przed negatywnymi scenariuszami, które mogą mieć miejsce.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 21 ustawy o rachunkowości [Dz.U. 1994 nr 121, poz. 591] rezerwy to zobowiązania, których termin wymagalności lub kwota nie są pewne. Według standardu MSR 37 rezerwy stanowią szczególny rodzaj zobowiązania, którego kwota lub termin zapłaty są niepewne. Rezerwy jako pozycja w bilansie muszą spełniać cechy zobowiązań. Dodatkowo, rezerwę tworzy się tylko wtedy, gdy spełnione są wszystkie wymienione poniżej warunki:

- na jednostce ciąży obecny prawny lub zwyczajowy obowiązek poniesienia wydatku pieniężnego wynikającego z przeszłych zdarzeń,
- prawdopodobna jest konieczność wydania przez jednostkę zasobów w celu wypełnienia tego obowiązku,
- można dokonać wiarygodnego oszacowania kwoty zobowiązania.

Wymienione definicje rezerw są bardzo wąsko rozumiane i tożsame jedynie z jedną z podkategorii rezerw ukazywaną w literaturze – tzw. rezerwami klasycznymi (*sensu stricto*).

Rezerwy te można podzielić na rezerwy na niepewne zobowiązania (o charakterze cywilnoprawnym, np. rezerwy na świadczenia emerytalne, oraz o charakterze publicznoprawnym,

np. rezerwy na zobowiązania podatkowe), a także na rezerwy na straty z operacji gospodarczych w toku [Poniatowska, 2004].

Natomiast rezerwy w ujęciu szerokim obejmują rezerwy na zobowiązania i straty, bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów oraz rezerwy kapitałowe [Messner, 2004].

W literaturze przedmiotu można spotkać wiele różnych sposobów klasyfikacji rezerw w zależności od zastosowanego kryterium. Nie sposób w tym miejscu opisać wszystkich zagadnień związanych z rezerwami. Zostanie tutaj jeszcze przytoczony podział rezerw na jawne i ciche. Pierwsze z nich są wykazywane w księgach rachunkowych oraz sprawozdaniach finansowych. Z kolei rezerwy ciche nie są rejestrowane ani w księgach, ani w sprawozdaniach jednostki. Ich występowanie wiąże się ze swobodą wyboru sposobu wyceny aktywów i pasywów. Przejawiają się one w tym, że szacowana wartość aktywów i przychodów jest zaniżana, natomiast zobowiązań i kosztów – zawyżana. Powodem ich istnienia mogą być także błędy w szacowaniu wartości rezerw jawnych czy też ich nieuzasadnione tworzenie.

Znaczenie rezerw jest nieocenione, gdyż:

- 1) ograniczają ryzyko gospodarcze – dzięki przeciwdziałaniu lub minimalizowaniu prawdopodobnych negatywnych skutków ryzyka gwarantują podmiotom gospodarczym kontynuowanie działalności;
- 2) mają wpływ na budowanie zrównoważonego wzrostu przedsiębiorstwa poprzez kształtowanie wiarygodności płatniczej, poprawę rentowności i płynności finansowej podmiotu;
- 3) kształtują wynik finansowy i pozwalają na rzetelne ustalenie wyniku finansowego; rezerwy są kategorią kosztową, przez co obniżają wynik finansowy; dzięki temu przedsiębiorstwa zabezpieczają jego część na pokrycie przewidywanych zobowiązań, strat lub kosztów, które zaistniały w danym okresie, a których poniesienie nastąpi w późniejszych okresach.

Warto też zaznaczyć, że ujmowanie rezerw w księgach rachunkowych jest wynikiem rozpoznania i oceny ryzyka dokonanej przez kierownika jednostki [Niemczyk, 2007], czyli agenta (zgodnie z teorią agencji).

3. Metodyka i wyniki przeprowadzonych badań

W związku z bardzo dużym znaczeniem rezerw w przedsiębiorstwach, należy się przyjrzeć uważniej, w jakim stopniu są one tworzone przez poszczególne firmy. Do analizy wybrano branżę górniczą, a dokładniej górnictwo węgla kamiennego i brunatnego. Wybór takiego sektora wynikał z faktu, że akurat ta branża powinna obowiązkowo tworzyć rezerwy w związku z przyszłymi zobowiązaniami wynikającymi m.in. z późniejszej rekultywacji terenów górniczych. Wynika to z art. 129 ust. 1 ustawy Prawo geologiczne i górnicze z 9 czerwca 2011 r. [Dz.U. 2011 nr 163, poz. 981], w którym określono, że w przypadku likwidacji zakładu górniczego, w całości lub w części, przedsiębiorca jest obowiązany m.in. do zabezpieczenia lub likwidacji wyrobiska górniczego oraz urządzeń i instalacji. Ponadto powinien on podjąć niezbędne kroki chroniące sąsiednie złoża kopalin oraz przedsięwziąć konieczne środki w celu

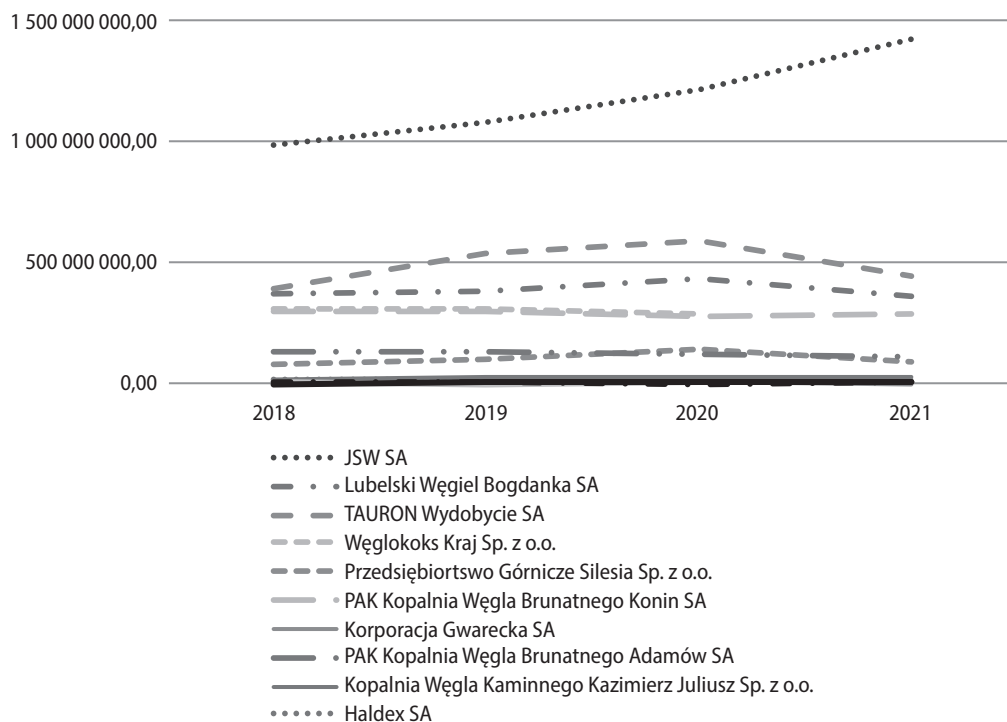
ochrony środowiska oraz rekultywacji gruntów po działalności górniczej. Takie działania wymagają poniesienia sporych wydatków, dlatego w trakcie funkcjonowania zakładu górniczego powinny być tworzone na bieżąco rezerwy na przyszłe zobowiązania wynikające z ww. przepisów.

Z bazy danych EMIS (ang. *Emerging Markets Information Service*) [<https://www.emis.com/pl>, dostęp: 20.03.2023] wygenerowano bazę 44 przedsiębiorstw działających w Polsce w branży górniczej (PKD 05.10. Z wydobywanie węgla kamiennego oraz PKD 05.20. Z wydobywanie węgla brunatnego). Następnie pozyskano jednostkowe sprawozdania finansowe tych firm za lata 2018–2021 ze strony Krajowego Rejestru Sądowego [<https://ekrs.ms.gov.pl/>, dostęp: 25.03.2023]. Niestety, nie wszystkie podmioty opublikowały swoje sprawozdania finansowe w tym okresie, dlatego analiza dotyczyła jedynie 122 sprawozdań finansowych.

Analizę sprawozdań finansowych przeprowadzono w trzech etapach. W pierwszej kolejności skupiono się na wartości rezerw, potem na ich udziale w sumie bilansowej, a na końcu na wpływie *corporate governance* na tworzenie rezerw. W zależności od etapu korzystano z innej bazy sprawozdań finansowych. W celu przeprowadzenia analizy wartości rezerw wielkość próby musiała zostać ograniczona, gdyż część podmiotów w ogóle nie utworzyła rezerw w analizowanym okresie (zidentyfikowano aż 66 takich rocznych sprawozdań finansowych). W efekcie udało się przeanalizować sprawozdania finansowe dla 14 przedsiębiorstw przez okres 4 lat (czyli łącznie 56 sprawozdań finansowych). Były to następujące przedsiębiorstwa: JSW SA, Lubelski Węgiel Bogdanka SA, TAURON Wydobycie SA, Węgllokoks Kraj Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Górnicze Silesia Sp. z o.o., PAK Kopalnia Węgla Brunatnego Konin SA, Korporacja Gwarecka SA, PAK Kopalnia Węgla Brunatnego Adamów SA, Kopalnia Węgla Kamiennego Kazimierz Juliusz Sp. z o.o., Haldex SA, Trans Jan Sp. z o.o., Zakład Górniczy Siltech Sp. z o.o., Zower Sp. z o.o., Karbonia SA.

Na rysunku 1 pokazano, jaka była wartość rezerw dla wybranych podmiotów z branży górniczej. Dla przejrzystości wykresu nie umieszczono na nim rezerw dla wszystkich analizowanych 14 podmiotów, a jedynie dla wybranych. Jak widać, wartość rezerw w poszczególnych latach miała tendencję stabilną z delikatnym wzrostem do 2020 r. W kolejnym roku wiele przedsiębiorstw rozwiązało rezerwy (prawdopodobnie ratując w ten sposób wynik finansowy). Jedynie JSW SA, zwiększyła wartość rezerw w 2021 r. w stopniu istotnym.

Rysunek 1. Wartość rezerw wybranych podmiotów z branży górniczej w latach 2018–2021 (w zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych wybranych przedsiębiorstw z branży górniczej.

W kolejnym etapie analizy wyliczono średni udział rezerw w sumie bilansowej w analizowanym okresie. W wyliczeniach tych brano pod uwagę jedynie te sprawozdania finansowe, w których wysokość rezerw była różna od zera, o czym była już mowa wcześniej. Dodatkowo nie uwzględniano podmiotów z ujemnymi kapitałami własnymi, ponieważ zaniżałoby to sumę bilansową, a przez to udział rezerw w sumie bilansowej byłby sztucznie zawyżony (w analizowanej grupie było 21 sprawozdań finansowych spełniających te dwa warunki). Wyniki obliczeń przedstawiono na rysunku 2.

Maksymalna wartość udziału rezerw w sumie bilansowej wyniosła 42,90% (PAK Kopalnia węgla brunatnego Konin SA), natomiast minimalna wartość tego wskaźnika była równa 0,08% i dotyczyła MGM Mining & Construction Sp. z o.o. Jak widać, spółka JSW SA, która była liderem w zakresie wartości utworzonych rezerw, w kontekście ich udziału w sumie bilansowej już nie wypada tak korzystnie.

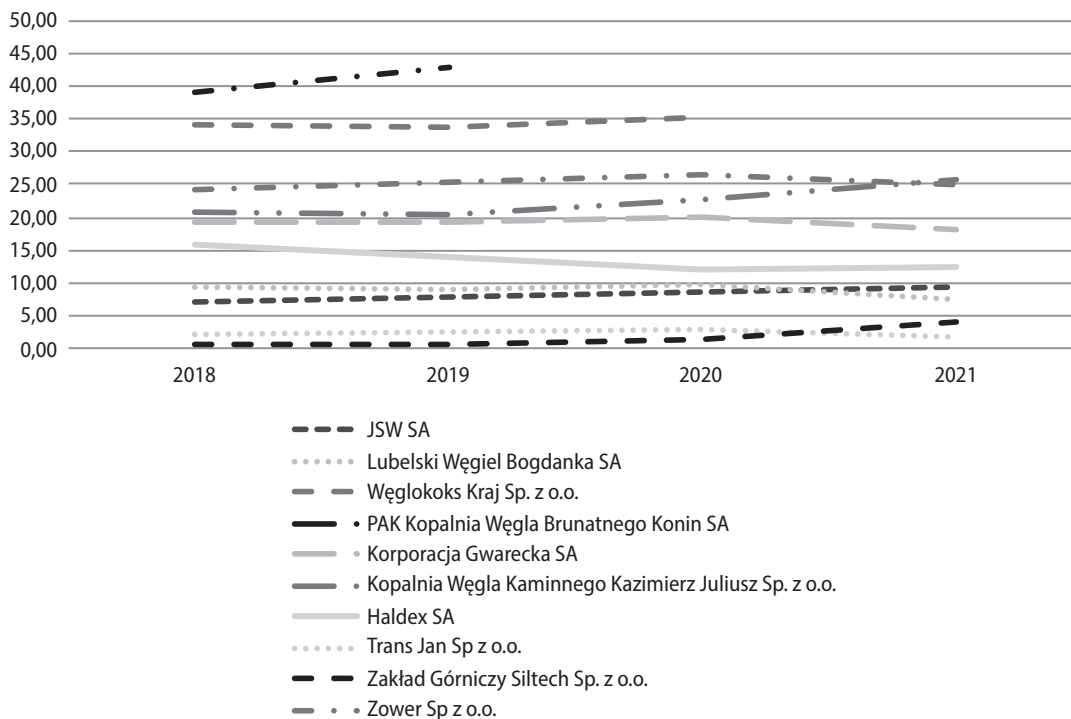
Co ciekawe, dla spółek notowanych na Warszawskiej Giełdzie Papierów Wartościowych średni udział rezerw w sumie bilansowej wynosił 8,66% i był niższy prawie dwukrotnie w porównaniu z podmiotami nienotowanymi na tej giełdzie (17,45%).

Analizując, w jaki sposób *corporate governance* ma wpływ na wartość tworzonych rezerw, skoncentrowano się jedynie na formie prawnej wybranych podmiotów. W ramach tej analizy

brano też pod uwagę sprawozdania finansowe z zerowymi rezerwami oraz ujemnymi kapitałami własnymi (przeanalizowano w tym celu 122 sprawozdania finansowe).

Rysunek 2. Udział rezerw w sumie bilansowej wybranych podmiotów z branży górniczej w latach 2018–2021 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych wybranych przedsiębiorstw z branży górniczej.

Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością dostarczyły 27 rocznych sprawozdań finansowych. Dla tych spółek udział rezerw w sumie bilansowej wahał się od 0,08% do 4,27%. W głównej mierze były to rezerwy z tytułu odroczonego podatku (stanowiły one średnio 43,60% łącznej wartości rezerw).

W odrębnej grupie uwzględniono spółki z o.o., które miały nietypowych właścicieli, jakimi są zagraniczne spółki kapitałowe czy Inwestycyjny Fundusz Zamknięty Aktywów Niepublicznych.

Zagraniczna spółka kapitałowa była autorem 21 rocznych sprawozdań finansowych. W tej grupie podmiotów w połowie sprawozdań finansowych nie wykazywano rezerw, natomiast w pozostałych przypadkach utworzone rezerwy dotyczyły głównie pozostałych rezerw (gdyż na przyszłe odprawy emerytalne utworzono poniżej 1% łącznej sumy rezerw, a na odroczonego podatek dochodowy – 0).

Dla 3 podmiotów właścicielem okazał się Inwestycyjny Fundusz Zamknięty Aktywów Niepublicznych (w sumie 12 sprawozdań finansowych). Jednak w żadnym z tych sprawozdań finansowych nie wykazano rezerw.

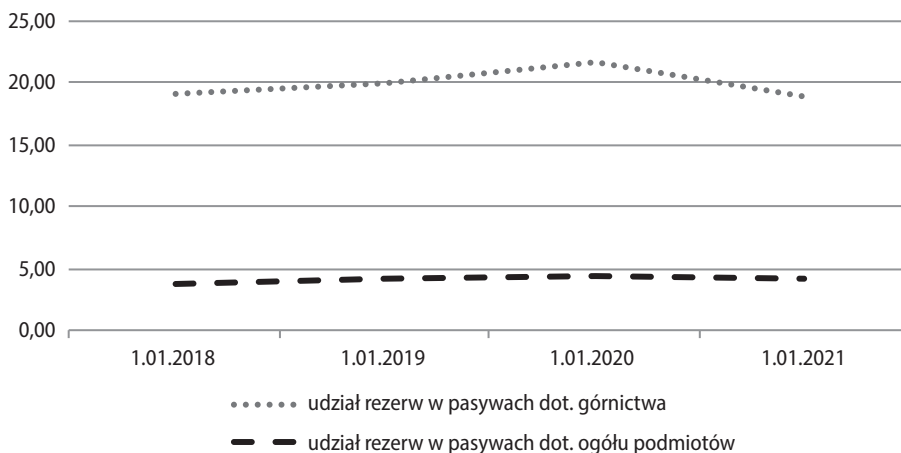
Spółki akcyjne były autorami 35 sprawozdań finansowych. Dwa podmioty nie utworzyły w ogóle rezerwy. Średni udział rezerw w sumie bilansowej wynosił 24,76%, przy czym średni udział rezerw emerytalnych w rezerwach ogółem – 20,97%, średni udział rezerw z tytułu odroczonego podatku w rezerwach razem – 2,19%, natomiast średni udział pozostałych rezerw – 76,84%. W analizie odrębnie uwzględniono dwie spółki akcyjne, których właścicielem był Skarb Państwa (przygotowały one w sumie 8 sprawozdań finansowych). W każdym przypadku utworzono rezerwy, a ich średni udział w sumie bilansowej wynosił 15,32%.

Biorąc pod uwagę, jak ważne jest, zwłaszcza dla przedsiębiorstw z branży górniczej, tworzenie rezerw, można zauważyć, że w najlepszej sytuacji pod tym względem są podmioty zorganizowane w formie spółki akcyjnej. Tworzą one największe rezerwy w relacji do sumy bilansowej (średnio 24,76%). Warto przy tym zaznaczyć, że spółki akcyjne, których właścicielem był Skarb Państwa, wykazały niższą wartość tego wskaźnika niż inne podmioty zorganizowane w tej formie prawnej (15,32%).

Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością też starały się tworzyć rezerwy, ale w mniejszym już stopniu (od 0,08% do 4,27%). Najgorzej pod tym względem wypadają spółki z o.o., których właścicielem był Inwestycyjny Fundusz Zamknięty Aktywów Niepublicznych.

Dodatkowo dokonano analizy informacji publikowanych przez Główny Urząd Statystyczny dotyczących bilansowych wyników finansowych podmiotów gospodarczych w latach 2018–2021. Liczba ankietowanych podmiotów w tych latach wahała się od 48 665 do 50 158. Z danych tych wynika, że udział rezerw w sumie bilansowej w branży górniczej jest znacznie wyższy niż wartość tego wskaźnika wyliczona dla wszystkich podmiotów (rysunek 3).

Rysunek 3. Udział rezerw w sumie bilansowej ankietowanych podmiotów gospodarczych w latach 2018–2021 (według GUS) (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikowanych przez GUS bilansowych wyników finansowych podmiotów gospodarczych w latach 2018–2021 [<https://stat.gov.pl/>, dostęp: 13.04.2023].

Generalnie widać, że tworzenie rezerw nie należy do mocnej strony w polskich podmiotach gospodarczych (udział rezerw w sumie bilansowej jest na stosunkowo niskim poziomie,

bo waha się od 3,79% do 4,37%), przy czym około ¼ ogółu rezerw stanowią rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Widać też wyraźnie na rysunku 3, że wartość rezerw zwiększa się stopniowo do 2020 r., a w 2021 r. – zmniejsza się. Branża górnicza nie jest wyjątkiem w tym zakresie. Prawdopodobnie przedsiębiorstwa rozwiązywały rezerwy w 2021 r., aby poprawić sobie wynik finansowy w kolejnym roku trwania pandemii.

4. Podsumowanie

Rezerwy można traktować jako instrument, który z jednej strony pełni funkcję ochronną i zapobiega negatywnym skutkom ryzyka w przyszłości, a z drugiej strony rezerwy pozwalają kształtować wynik finansowy (gdyż w momencie ich tworzenia są kosztem pomniejszającym wynik finansowy, a przychodem – gdy są rozwiązywane). Pomimo zapisów w różnych ustawach, decyzję o ich tworzeniu ostatecznie podejmuje kierownik. Mając na uwadze teorię agencji, kierownik (agent) będzie raczej dążył do maksymalizacji swojej użyteczności, a niekoniecznie do realizacji celów właściciela (pryncypała). Celem artykułu było znalezienie odpowiedzi na pytanie, czy *corporate governance* również może mieć wpływ na wartość tworzonych rezerw.

W tym celu do analizy wybrano branżę górniczą, gdyż zgodnie z przepisami obowiązującej ustawy Prawo geologiczne i górnicze każdy podmiot górniczy w przyszłości będzie miał obowiązek dokonania rekultywacji terenów górniczych. W związku z tym konieczne jest tworzenie rezerw sukcesywnie w trakcie prowadzenia działalności, zgodnie z zasadą współmierności i zasadą *true and fair view*.

Analiza danych pozyskanych przez GUS ujawniła, że generalnie wartość tworzonych rezerw w stosunku do sumy bilansowej jest bardzo niska w sprawozdaniach finansowych podmiotów działających w Polsce. Natomiast branża górnicza rzeczywiście może się pochwalić prawie dwukrotnie wyższym wynikiem niż inne podmioty. Analiza 122 sprawozdań finansowych podmiotów z branży górniczej sporządzonych za lata 2018–2021 wykazała, że średni udział rezerw ogółem w sumie bilansowej dla spółek giełdowych wynosił 8,66%, a dla spółek niegiełdowych – 17,45%. Zauważono, że w 2020 r., w pierwszym roku pandemii COVID-19, wartość utworzonych rezerw nawet zwiększyła się. Jednak w kolejnym roku przedsiębiorstwa górnicze rozwiązywały rezerwy, prawdopodobnie chcąc poprawić swój wynik finansowy (podobne wnioski wynikają z analizy danych zebranych przez GUS).

Zauważono, że forma prawna podmiotu gospodarczego lub jego właściciel może mieć wpływ na wysokość utworzonych rezerw. Spółki akcyjne tworzyły rezerwy w najwyższym stopniu, chociaż te, których właścicielem był Skarb Państwa, już w nieco mniejszym stopniu. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością też starały się tworzyć rezerwy, ale nie były w stanie dorównać spółkom akcyjnym w tym zakresie. Najgorzej pod względem utworzonych rezerw wypadają spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, których właścicielem był Inwestycyjny Fundusz Zamknięty Aktywów Niepublicznych albo zagraniczna spółka kapitałowa.

Bibliografia

Dokumenty prawne

1. Ustawa o rachunkowości, Dz.U. z 1994 r. nr 121, poz. 591 z późn. zm.
2. Ustawa Prawo geologiczne i górnicze, Dz.U. z 2011 r. nr 163, poz. 981 z późn. zm.

Wydawnictwa zwarte

1. Aluchna M. [2007], *Mechanizmy Corporate Governance w spółkach giełdowych*, Wydawnictwo SGH, Warszawa.
2. Cadbury A. [1992], *Report of the Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance*, The Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance, London.
3. Clarke T. (red.) [2004], *Theories of Corporate Governance. The Philosophical Foundations of Corporate Governance*, Routledge, London–New York.
4. Gmytrasiewicz M., Kierczyńska U. [2007], *Rezerwy w rachunkowości i podatkach*, Difin, Warszawa.
5. Messner Z. (red.) [2004], *Rachunkowość finansowa*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice.
6. Niemczyk R. [2007], *Księgowanie rezerw*, Wydawnictwo AD. Drągowski SA, Warszawa.
7. OECD [1999], *Principles of Corporate Governance*, Paris.
8. Olchowicz I. [2011], *Rachunkowość podatkowa*, Difin, Warszawa.
9. Rezaee Z. [2009], *Corporate Governance and Ethics*, Wiley, Hoboken.

Artykuły prasowe i okolicznościowe

1. Acar E., Ozkan S. [2017], *Corporate Governance and Provisions Under IAS 37*, „EuroMed Journal of Business”, 12.
2. Aluchna M. [2008], *Dobre praktyki corporate governance. Światowe tendencje a polskie doświadczenia*, „e-mentor”, 2(24).
3. Eisenhardt K.M. [1989], *Agency Theory: An Assessment and Review*, „Academy of Management Review”, 14(1).
4. Gierusz B., Mazurowska M. [2020], *Rola rezerw bilansowych w kształtowaniu kondycji finansowej przedsiębiorstwa*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, 106(162).
5. Jensen M.C. [1994], *Self-interest, Altruism, Incentives and Agency Theory*, „Journal of Applied Corporate Finance”, vol. VII, no. 2.
6. Larcker D.F., Tayan B. [2011], *Seven Myths of Corporate Governance*, Rock Center for Corporate Governance at Stanford University Closer Look Series: „Topics, Issues and Controversies in Corporate Governance”, no. CGRP-16, June.
7. Mesjasz Cz. [2013], *Problemy terminologiczne teorii i praktyki corporate governance*, „Studia Ekonomiczne”, nr 141 Governance-korporacje, instytucje publiczne, sieci, Katowice.
8. Poniatowska L. [2004], *Klasyczne rezerwy rachunkowości i bierne rozliczenia międzyokresowe – część I*, „Monitor Rachunkowości i Finansów”, nr 9, cyt. za: A. Kamela-Sowińska, *Rezerwy, w: Zaawansowana rachunkowość finansowa – wybrane zagadnienia*, red. A. Kamela-Sowińska, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlu i Rachunkowości, Poznań 2010.

9. Poniatowska L. [2013], *Rezerwy na zobowiązania jako instrument polityki bilansowej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 757. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, 58.
10. Poniatowska L. [2014], *Polityka rachunkowości w zakresie rezerw na zobowiązania i jej znaczenie w kształtowaniu wyniku finansowego*, „Studia Ekonomiczne”, 201.
11. Shleifer A., Vishny R. [1997], *A Survey of Corporate Governance*, „Journal of Finance”, 52(2).

Materiały internetowe

1. Białas M. [2022], *The Use of Estimated Values to Implement the „Big Bath” Strategy During the COVID-19 Pandemic on the Example of Selected Enterprise*, „Central European Review of Economics & Finance”, 36(1), <https://doi.org/10.24136/ceref.2022.001> dostęp: 20.03.2023.
2. <https://ekrs.ms.gov.pl/>, dostęp: 25.03.2023.
3. <https://stat.gov.pl/>, dostęp: 13.04.2023.
4. <https://www.emis.com/pl>, dostęp: 20.03.2023
5. Marcinkowska M. [2014], *Corporate governance w bankach. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, <http://dx.doi.org/10.18778/7969-059-6>, dostęp: 10.04.2023.
6. Todd A. [2010], *Corporate Governance Best Practices*, w: *Corporate Governance. A Synthesis of the Theory, Research, and Practice*, red. H.K. Baker, R. Anderson, John Wiley&Sons, Inc., Hoboken, <https://doi.org/10.1002/9781118258439.ch4>, dostęp: 10.03.2023.

Corporate governance as one of the factors affecting the amount of provisions among entities from the mining industry in 2018–2021

Summary

Provisions created for future liabilities are the subject of this paper. The research was conducted on the basis of separate financial statements of entities from the mining industry, which are obliged to reclaim mining areas after the end of their operations. The aim of the article is to determine whether *corporate governance* has an impact on the amount of provisions created in the mining industry. In particular, attempts were made to verify whether the value of created provisions depends on who owns a given mining company. In addition, thanks to the collected data, it will be possible to determine how these enterprises prepare for future liabilities by creating provisions. Has the Covid-19 pandemic also had an impact on changes in this area?

Keywords: balance sheet provisions, corporate governance, agency theory, mining industry

---